

Розділ II. СИСТЕМА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ УКРАЇНИ

Стаття 8. Норма права, нормативно-правовий акт

1. Норма права - це загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, що регулює суспільні відносини, яке охороняється і забезпечується державою.
2. Нормативно-правовий акт - це офіційний документ, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності в установленому Конституцією України та (або) законом порядку у письмовій формі (крім випадків, визначених частиною другою статті 47 цього Закону), який містить норму (норми) права і розрахований на неодноразову реалізацію.

Стаття 9. Законодавство України

1. Законодавство України - це взаємопов'язана та упорядкована система нормативно-правових актів України і чинних міжнародних договорів.

Законодавство України структурується від актів вищої юридичної сили до актів нижчої юридичної сили (стаття 19 цього Закону) з урахуванням:

- 1) засад конституційного ладу в Україні;
- 2) компетенції та територіальної юрисдикції суб'єкта правотворчої діяльності, визначеної Конституцією України та (або) законом;
- 3) інших особливостей, визначених Конституцією України та (або) законом.

2. Законодавство України включає:

- 1) Конституцію України - Основний Закон України;
- 2) закони;
- 3) підзаконні нормативно-правові акти:
 - а) постанови Верховної Ради України, що містять норми права (далі - постанови Верховної Ради України);
 - б) укази Президента України, що містять норми права (далі - укази Президента України);
 - в) постанови Кабінету Міністрів України, що містять норми права (далі - постанови Кабінету Міністрів України);
 - г) накази міністерств, що містять норми права (далі - накази міністерств);
 - г) акти інших державних органів, що містять норми права (далі - нормативно-правові акти інших державних органів);
 - д) постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, накази міністерств Автономної Республіки Крим, що

містять норми права (далі - нормативно-правові акти органів влади Автономної Республіки Крим);

е) розпорядження голів місцевих державних адміністрацій (з урахуванням особливостей, визначених статтею 7 цього Закону), накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, що містять норми права (далі - акти місцевих державних адміністрацій);

є) акти органів місцевого самоврядування, що містять норми права (далі - нормативно-правові акти місцевого самоврядування), з урахуванням особливостей, визначених статтею 7 цього Закону.

3. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною законодавства України.

Частиною національного законодавства України є також інші чинні міжнародні договори України.

Стаття 10. Закон

1. Закон - це нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України та (або) на всеукраїнському референдумі в установленому Конституцією України та законом порядку, що регулює найбільш важливі суспільні відносини.

Порядок прийняття законів Верховною Радою України визначається Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України. Законом можуть встановлюватися особливості розроблення та (або) прийняття окремих видів або форм законів.

Закон приймається на всеукраїнському референдумі у випадках та у порядку, встановлених Законом України "Про всеукраїнський референдум".

Найбільш важливі суспільні відносини, які мають бути врегульовані законом, визначаються Конституцією України та (або) суб'єктом його прийняття.

2. Закон приймається у формі:

1) кодексу України (далі - кодекс);

2) закону України (далі - первинний закон);

3) закону України про внесення змін до кодексу, первинного закону (далі - закон про внесення змін);

4) закону України про надання згоди Верховною Радою України на обов'язковість або денонсацію міжнародного договору України (далі - закон про міжнародний договір);

5) закону України про затвердження (далі - закон про затвердження):

а) Регламенту Верховної Ради України;

б) Державного бюджету України;

в) загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України,

Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;

г) державних символів України;

г) інших правових актів Верховної Ради України або норм права у визначених Конституцією України та (або) законом випадках;

б) схвалення чи затвердження нормативно-правових актів інших органів у визначених Конституцією України випадках (далі - закон про схвалення):

а) указів Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;

б) рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

в) Конституції Автономної Республіки Крим, змін до неї;

г) інших визначених Конституцією України правових актів.

Стаття 11. Кодекс

1. Кодекс - це закон, який створений шляхом систематизації норм права, містить загальні засади, на підставі яких комплексно регулює однорідну сферу суспільних відносин, забезпечуючи стабільність правового регулювання.

2. При прийнятті законів, що розвивають положення кодексу у відповідній сфері, повинні дотримуватися основні принципи правового регулювання суспільних відносин, встановлені кодексом.

3. Якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подає до Верховної Ради України проект закону, що регулює суспільні відносини інакше, ніж кодекс, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до кодексу. Такий законопроект розглядається Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до кодексу.

4. Якщо проект кодексу передбачає прийняття на його виконання інших законів чи підзаконних нормативно-правових актів, до проекту кодексу додається перелік таких нормативно-правових актів з визначенням їхніх цілей, завдань, структури та основних положень.

5. Особливості структури кодексу визначені частиною третьою статті 32 цього Закону.

Стаття 12. Первинний закон

1. Первинний закон - це закон, що системно регулює окрему сферу суспільних відносин.

Первинний закон приймається Верховною Радою України, як правило, у разі:

- 1) виникнення нової сфери суспільних відносин;
 - 2) суттєвої зміни суспільних відносин, врегульованих законом;
 - 3) необхідності за результатами здійснення правового моніторингу;
 - 4) упорядкування або систематизації інших первинних законів.
2. Особливості структури первинного закону визначені частиною другою статті 32 цього Закону.
3. Суб'єкт права законодавчої ініціативи подає до Верховної Ради України проект первинного закону з урахуванням вимог, визначених частиною восьмою статті 90 Регламенту Верховної Ради України.
4. Якщо проект первинного закону передбачає прийняття на його виконання підзаконних нормативно-правових актів, до нього додається перелік таких нормативно-правових актів з визначенням їхніх цілей, завдань, структури та основних положень.

Стаття 13. Закон про внесення змін

1. Закон про внесення змін - це закон, яким змінюється окремий структурний елемент кодексу або первинного закону.
2. Закон про внесення змін може передбачати внесення змін до структурного елемента кодексу, первинного закону:
 - 1) в редакції, чинній на день внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради України (із зазначенням закону, що змінив зазначений структурний елемент останнім, якщо до нього вносилися зміни);
 - 2) у редакції, що не набрала чинності, але міститься в кодексі, первинному законі з відтермінуванням набрання чинності, який був опублікований у порядку, встановленому законом.
3. Особливості структури закону про внесення змін визначені частиною четвертою статті 32 цього Закону.
4. Зміни до постанов Верховної Ради України вносяться постановами Верховної Ради України. Внесення змін до постанов Верховної Ради України законом можливе за сукупності таких умов:
 - 1) здійснюється системний перегляд законодавства України у зв'язку із запровадженням законом нового регулювання суспільних відносин;
 - 2) постанова містить норму права, що стосується предмета нового регулювання суспільних відносин, запровадження якого передбачено законопроектом.

Стаття 14. Закон про міжнародний договір

1. Порядок розроблення проекту закону про міжнародний договір, його розгляду і прийняття визначається законом.

Стаття 15. Закон про затвердження

1. У випадках, передбачених Конституцією України та (або) законом, Верховна Рада України затверджує законом Державний бюджет України, Регламент Верховної Ради України, а також інші акти, що містять норми права, або окремі норми права (пункт 5 частини другої статті 10 цього Закону).
2. Акт Верховної Ради України або окремі норми права, що затверджуються законом, є його невід'ємними складовими і мають силу закону.

Стаття 16. Закон про схвалення

1. У випадках, передбачених Конституцією України, Верховна Рада України схвалює або затверджує законом нормативно-правові акти інших органів (пункт 6 частини другої статті 10 цього Закону).

Стаття 17. Підзаконний нормативно-правовий акт

1. Підзаконний нормативно-правовий акт - це акт, прийнятий (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності на основі та на виконання Конституції України, законів, чинних міжнародних договорів України та спрямований на їх реалізацію.

Підзаконні нормативно-правові акти мають відповідати Конституції України, законам, чинним міжнародним договорам України, підзаконним нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгоджуватися між собою.

2. Підзаконний нормативно-правовий акт приймається (видається) у визначеній Конституцією України та (або) законом формі (пункт 3 частини другої статті 9 цього Закону). Визначення Конституцією України та (або) законом форми підзаконного нормативно-правового акта не є делегуванням законодавчих повноважень щодо кола суспільних відносин, що може регулюватися виключно законом.

У разі якщо Конституцією України та (або) законом передбачено прийняття (видання) підзаконного нормативно-правового акта у формі положення, порядку, інструкції, правил або іншого виду акта, що містить норми права, такий акт затверджується суб'єктом правотворчої діяльності підзаконним нормативно-правовим актом, визначеним пунктом 3 частини другої статті 9 цього Закону. Затверджений акт є невід'ємною складовою підзаконного нормативно-правового акта, яким його затверджено, та має силу такого підзаконного нормативно-правового акта.

3. У випадках та в межах, передбачених законом, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, суб'єкти правотворчої діяльності можуть приймати спільні підзаконні нормативно-правові акти.

Стаття 18. Модельний підзаконний нормативно-правовий акт

1. Модельний підзаконний нормативно-правовий акт - це нормативно-правовий акт, що визначає типові, стандартизовані форми нормативно-правових актів чи інших документів. Модельний підзаконний нормативно-правовий акт може оформлюватися як додаток до іншого нормативно-правового акта або затверджуватися підзаконним

нормативно-правовим актом, визначеним пунктом 3 частини другої статті 9 цього Закону.

2. Модельний підзаконний нормативно-правовий акт приймається (видається) у формі зразкового документа, типового документа, типової угоди (договору) або в іншій формі, визначеній законом.

Стаття 19. Юридична сила та ієрархія нормативно-правових актів

1. Юридична сила - це властивість нормативно-правових актів та встановлених ними норм права, що є основою для визначення співвідношення їх взаємної ієрархічної підпорядкованості у системі нормативно-правових актів, зумовленого сукупністю ознак, що впливають із:

- 1) засад конституційного ладу в Україні;
- 2) компетенції та територіальної юрисдикції суб'єкта правотворчої діяльності, визначених Конституцією України та (або) законом;
- 3) інших особливостей, визначених Конституцією України та (або) законом.

2. З урахуванням вимог частини першої цієї статті в Україні встановлюється така ієрархія нормативно-правових актів:

- 1) Конституція України в системі нормативно-правових актів України має найвищу юридичну силу і є обов'язковою до виконання на території України;
- 2) чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укладаються відповідно до Конституції України та мають на території України вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 3 - 13 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території України;
- 3) закони приймаються на основі Конституції України, чинних міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, мають на території України вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, зазначені у пунктах 4 - 13 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території України;
- 4) постанови Верховної Ради України, укази Президента України приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, мають на території України вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, передбачені пунктами 5 - 13 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території України;
- 5) постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Національного банку України приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, постанов Верховної Ради України та указів Президента України, мають на території України вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, передбачені пунктами 6 - 13 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території України;
- 6) накази міністерств приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, мають на території

України вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, передбачені пунктами 8 - 13 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території України;

7) нормативно-правові акти інших державних органів приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, мають на території України вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, передбачені пунктами 8 - 13 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території України;

8) постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, Конституції Автономної Республіки Крим, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, нормативно-правових актів інших державних органів, мають на території Автономної Республіки Крим вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, передбачені пунктом 10 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території Автономної Республіки Крим;

9) акти обласних державних адміністрацій приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, нормативно-правових актів інших державних органів, мають на території відповідної області вищу юридичну силу, ніж нормативно-правові акти, передбачені пунктом 12 цієї частини, і є обов'язковими до виконання на території відповідної області;

10) накази міністерств Автономної Республіки Крим приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, Конституції Автономної Республіки Крим, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, нормативно-правових актів інших державних органів, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим і є обов'язковими до виконання на території Автономної Республіки Крим;

11) акти Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, нормативно-правових актів інших державних органів і є обов'язковими до виконання на території відповідно міста Києва та міста Севастополя;

12) акти районних державних адміністрацій приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, нормативно-правових актів інших державних органів, актів голів обласних державних адміністрацій, а акти районних державних адміністрацій в Автономній Республіці Крим - також на основі Конституції Автономної Республіки Крим, рішень та постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятих у межах їх повноважень, і є

обов'язковими до виконання на території відповідного району;

13) акти органів місцевого самоврядування приймаються на основі та на виконання Конституції України та (або) законів, чинних міжнародних договорів України і є обов'язковими до виконання на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (територіальної громади).

(Закон України від 24.08.2023 N 3354-ІХ Про правотворчу діяльність)

